

KERTINĖ
PARAŠTĖ

Dailininkas Adas Korsakas-Sutkuvienės plakatas

Yra ko džiaugtis

Per keturiasdešimt metų susirinkusius Lietuvos operos spektaklius Čikagoje mus pasitikdavo ant scenos uždangos prisegta rūtos šakelė. Tai buvo dvilypis simbolis. Be abejo, visų pirma tai buvo nostalgijos išraiška – ne tik laikinosios Lietuvos sostinės Kauno valstybiniam teatrui, kur bent du dešimtmečius klestėjo beveik iš nieko pradėtas Lietuvos operos menas, bet gal net labiau – tam visam laisvų žmonių nepriklausomajam valstybėje kuriamam ir puoselėjamam kultūriniam gyvenimui, kuris iš mūsų buvo nuozmia jėga išplėstas, o mes, išsklaidyti po pasaulį, palikti tos kultūros šukes labiau ar mažiau sėkmingai surankioti, sudėti vėl į kokį nors mūsų prarastuos Lietuvos pavaldalį ir sau primygtinai kartoti mes – buvome, tačiau mes dar ir esame, ir, svarbiausia, mes būsim. Todėl ta rūtos šakelė taip pat reiškė ir pažadą sau bei įsipareigojimą neleistį tai lietuviškajai kultūrai, į kurią jau buvome spėję (bent mūsų tėvai ir seneliai) įleisti šaknis, išblysti, o kurstyti ją su viltimi, kad visos tos pastangos nebūs buvusios veltui, kad kada nors jos pasitvirtins buvusios mūsų nepriklausomybės, tiek kultūrinės, tiek valstybinės, tarsi, o kartu, tikėjimės, ir tiltas iš mūsų tautos laisvą ateitį.

Neklydomė – tai įrodo ir faktas, kad jau keleri metai Čikagos Lietuvos operos spektakliuose dainuoja solistai ir choristai iš tėvynės, laivai gabena dekoracijas, o čia operos chorą ruošia nenuilstantis muzikas Ričardas Sokas – irgi mums dovana iš Lietuvos. Visa tai mums atėjo dėl to,

kad Lietuva vėl nepriklausoma ir nuo mūsų nebeužtvirta – po tiek metų, po tiek ilgesio... Tikrai yra ko džiaugtis.

Tačiau negalima kalbėti apie operą, nepaisant, kaip svarbu tai būtų, tik kaip apie valstybinę instituciją ar tautos kultūrinį užmojį. Opera visų pirma magika, kerai, atnešantys į mūsų kartais liūdnuosius gyvenimus kažką nematyto, negirdėto, neįsivaizduojamo, bet taip nuostabiai gražaus, didingo, keliančio ir guodžiančio, kad vargiai tam kas nors prilygtų (nebent, aišku, kai kurie romanai, poezijos ciklai, vaidinimai). Jeigu man reikėtų pasakyti, kas mano gana nykių ankstyvųjų vaikystės Vokietijos pabėgėlių stovyklose (kaip ir kitų mano bendraamžių) įsibrėžė kaip neužmirštama laimė, nedvejodama išskirčiau Augustdorfe gal 1948 metais Detmold'o lietuvių operinio ansamblio pastatytą Rossini „Sevilijos kirpėją“. Šviesos, švelnumas, kad po šiai dienai, kada tik noriu, galioji ji nusielti – nesvarbu, kad jis vyko kažkokioje didelėje daržinėje, ar buvusio Wehrmacht'o garaže (aš neprisimenu, ir jau nebėra nieko, ko galėčiau paklausti – nei tėvų, nei pažįstamų). Bet visada bus dėkinga mamai ir tėtui – nuatarsiems, kad gerai būtų dvi labai mažas mergaites į tą stovyklinę šventę nusivesti. Todėl taip labai norisi linkėti šių dienų jaunoms šeimoms – šį vakarą ar rytojais popietę nusiveskite savo mažuosius į „Jūratę ir Kastytį“, kad po pusės šimto metų ir jie galėtų savo širdyje nešioti tų operos

Absoniškos obsesijos: eilėraščių pasipriešinimų retorikoje

(nerimtas traktatas apie eilėraščių)

ARTŪRAS TEREŠKINAS

Pirmiausia, reikia paaiškinti, ką reiškia žodis „absoniškas“. Lotynų kalboje *absonus*, *a*, *um* – tai išsiterinęs, skambas ne į ritmą, disonansiškas. Tad kalbėti absoniškai – tai kalbėti disonansiškai, ne-poeitiškai, siekiant tikinti save ir kitus, kad eilėraštis (sąmoningai vengiu neaiškios reikšmės žodžio „poezija“) šiame gražių daiktų, kūnų ir jų ženklų amžiuje – ne vien tik ženklo ženklas, ne vien tik atspindžio atspindys, bet tai, kas turi pradžią: mūsų tyloje, mūsų kūnuose, mūsų kasdienybėje. Kas yra eilėraštis, kurį sunku įvertinti parduotų knygų tiražais, bet lengviau kasdienėmis asmens fantazijomis, erotiniais sapnais ir pasirinkimų galimybėmis?

Kokiais pasirinkimais ir kokiais sapnais nusakoma eilėraščio (gal net paties rašymo) galimybė šiame vėlyvo kapitalizmo amžiuje, kokia poetinė logika grindžiama mano, tavo, jūsų kasdienybėje? Ar eilutė, kuri parašoma ir tuoj pat užmirštama, tėra tikta ženklas to, ko neįmanoma parduoti? Ar eilėraštis vertas tik tiek, kiek į jį įdedama išgalvotos ir parduoti vertos reikšmės?

(Šitie klausimai nėra mane supančios ir į mane besiaukverbiančios aplinkos kritika, jie – tik šio pasaulio išgyvenimas, nei neigiamas, nei teigiamas, kartais bauginas, o kartais guodžias savo užsimiršimo galimybėmis.)

Užmiršties ir užsimiršimo pasaulyje, kuriame istoriją pakeičia teismo procesas ir kas akimirka besikeičiančių ateitinių ir vaizdinių srautas (rytas, pietai, laikas, alkis, miegas, mirtis), eilėraštis gali padėti užmiršti. Užmiršti tave iš/par-davusią istoriją (kurios nebėra), tave pavergusią aistrą, ar šali, kurioje neradai prieglobos. Užmiršti išsiskyrimų ir atsisveikinimų nostalgiją. Užmiršti, kad nebeįėjai nei pabaigos, nei pradžios, vien ironišką niekad nebūnančio jausmą: „...tarp vakar ir niekad, tarp niekad ir rytoj...“

Eilėraštis (o gal ir pats rašymas), kad ir kaip būtų paradoksalu, padeda pasirinkti: ir nebū-

* Paskaita, skaityta kūrybos vakare, įvykusiam 1995 metų rugpjūčio mėnesį Algimanto Kežio „Galerijoje“, Stickney, Illinois. Autorius – vienas iš jaunųjų Lietuvos poetų, yra išleides du eilėraščių rinkinius *Grindinio žuvis* (Kaunas, 1991) ir *Absonia* (Čikaga: Algimanto Mackaus knygu leidimo fondas, 1995), šiuo metu Harvard universitete ruošia daktarą iš 18-ojo šimtmečio lietuvių kultūros istorijos.

burtų išgyvenimą – šviesą ir spalvą, muzikos ir žmogiskų balsų garsus, pasakos laimę.

Sveikiname Čikagos Lietuvių operą, švenčiančią 40 metų sukaktį, džiaugiamės visu tuo, ką jos nariai yra mums davę, dėkojame jiems ir prašytumėm, kad jie pasitengtų, jog šis kasmet jų mums dovanojamas burtų vėrinys dar ilgai nenutrūktų.

(a. II.)

tinai tarp kompanijų, kurios siūlo kredito korteles; ir nebūtinai tarp atsakymų, kuriais atakuoja komunikacijos priemonės. Galima RINKTIS tarp klausimų; paties rašymo prasmė kartais ir tėra graudus pasirinkimas: investuoti save į žodžių puslapius ir bibliotekų katalogus, į knygų viršelius ir makulatūros šūsnis.

Imanu naivokai ir liūdnei tikėti, kaip kad daro kai kurie kritinės teorijos atstovai, kad eilėraštis – galbūt vienintelis šiuolaikinės literatūros žanras, kuriuo imanoma priešintis visuotinei laisvos rinkos galiai. Tačiau ar rinka reaguoja į eilėraščių ne vietoje sudėtus taškus ir kabličius, mažasias ir didžiasias raides, nekonvencinį žodyną? Ar imanoma priešintis serializacijai ir kartojamam individualumui? Ar imanoma priešintis, pavyzdžiui, visagaliui romanui, kuris ir čia, ir Lietuvoje vis labiau veržiasi į supermarketus ir „Pas Juozapus“ (parduotuvė Vilniuje). Reikia prisiminti, kad priešinamasi ne tik tam, kas vilioja, bet ir tam, kas skaudina ir provokuoja.

Ar eilėraštis dalyvauja klasių kovoj? – klausė kažin koks kultūros teoretikas. Ir atsakė: taip, eilėraštis – pilnateisus socialinės kovos dalyvis, petys į petį su teroristais ir socialistais kovojas dėl galimybės ir atsakomybės išreikšti savą sąmoningumo formą (kuri gali būti tiek pat klasinė, kiek ir deklasota). Teoretikas teigė: gerbiami ponai, nors eilėraštis negali pakeisti gamybos būdo, jis galbūt (kad ir neįtikėtinais reatai) įstengia smogti asmeniui į viršugalvį ir viena ar kita linkme pakreipti jo galvojimo būdą.

Gražu, tačiau nežinia, ar eilėraštis ir jo rašymo procesas yra toks svarbus mūsų amžiaus kovų dalyvis. Norint būti dalyviu, reikia būti skaitomam, norint sužinti, tikriausiai reikia labai mylėti, norint kovoti, reikia nors nedidelės erdvės.

Eilėraščio erdvė nūnai, regis, – utopija. Tik utopijoje eilėraštis gali ne tik ženklini (tai daro visi šio pasaulio daiktai ir prekęs; pvz., dantų pasta nėra tyrė dantims valyti, ji tik ženklas to, kad mūsų įsileidusi kultūra žavisi mūsų sveikais dantimis), bet ir reikšti. Tik utopijoje eilėraštis gali spjauti į veidą visagaliams komunikacijos dievams, kurie neįsiskędami apdalina mus vaizdiniais, naikinančiais bet kokią reikšmę, vaizdiniais, kuriuose realybė išnyksta tarsi ledo gabalas ant liepsnojančios rankos. Skirtumas tarp to, kas už mūsų akių ir mūsų akyse, nyksta: visa realybė pradedama panešti į ženklų jūrą, kurią išspjauna reklamos.

(Čia vėl reikia paaiškinti: kas yra ženklų jūra, ir ar nesmagu jį pasinėsti? Tikriausiai smagu – kaip ir eilėraštis, ženklai, kuriais mus vilioja masinė kultūra, padeda užmiršti. Kartais galbūt panašius dalykus kaip ir eilėraštis. Pavyzdžiui, užmiršti, kad mažai kas šio gyvenimo realybėje turi pradžią – ženklai neturi pamato, neturi to, ką jie ženklina.



Artūras Tereškinas

Jie – tikrai niekieno ženkliniai, ženklinantys tuštumą. O tuštuma – totalitarinės prievartos mokytoja: viliojantis ir geidžiamas komunikacijų ženklai užpildo ją tiek, kiek asmenyje jos padidėja. Tuštuma materializuojasi kaip ženklas, kurį galima nusipirkti ir vartoti. Žaisti ir žėistis. Ir tam nėra ribų.

Eilėraštis. Ir prieš jį sustoję televizija, iškabos, skelbimai, mada, net dangus, išraižytas lektuvų ir fabriko dūmų. Visa tai – ženklų ir ženklinai; visa tai – ženklinai, kad nieko nebėra pastovaus, kad visa neįtikėtina greit keičiasi. Ženklinai cirkuliuoja vis didesniu greičiu. Eilėraštis tyli (arba rėkia): asmuo skaito skelbimus; jo numylėtas pasaulis stengiasi paversti jį dar vienu ženklu, kurį galima iškeisti į kompiuterio dežę ir pelningai parduoti. (Tačiau vel, ar ne paradoksalu! – eilėraštis šiame pasaulyje įgyja prasmę tik tada, kai jis vartojamas, kai jis parduodamas, kai jo geidžiama.)

Ženklinai mus vedžioja už nosies. Kiek kartų perkamas vaizdinys, o ne daiktas, etiketė, o ne prekė. Daiktai vis labiau pakeičiami etiketėmis (pavyzdžiui, žymiai geriau nešioti Calvin Klein'o, nei kokio Utenos trikotažo fabriko apatines). Vietoj daiktų – tik jų vaizdiniai, įsisiurbę į mūsų

sąmonę, vietoj tikrų prisilietimų – tik reklaminių judesių rūkas. „Ženklinanti kultūra“ su savo bruzdesiu, garsiais laikraščių antraštėmis, gaudinčiomis ir viliojančiomis kainomis, paženklinama mus. Banalumo estetika, įsikūnijusi grynakraujų ženklų cirkuliacijoje – vadinamose *shows* ir *performance'uose*, audio/video-vizijose. Prisiminti, kad tą pačią sekundę užmirštum. Užmiršti, kad daugiau negalėtum prisiminti. Nuolatinis nepastovumas, fluktuacija, susijungimas, išsijungimas, įjungimas, kompiuteris, visagalis pasidalinimas žinojimu ir nežinojimu. Tačiau žinojimas, kuris nepajėgia nei susitaikyti su gyvenimu, nei jam priešintis ar jį pakeisti, išsisklaido komunikacijos priemonių paviršiuose, tapdamas tik informacija. Televizijos komedijose cituojamas Nietzsche ir Sartre, ant kredito kortelių užspaudžiamas Monet ir Matisse. Informacija pasikeičia, žinojimas parduodamas.

Net į mūsų kūnus visa vartojanti ir pervartojanti kultūra įrašo savas tiesas, kurios mus ir išlaisvina, ir represuoja. Išlaisvina dėl to, kad mes galime rinktis – begaliniame ženklų sūkurioje mes turime iliuzinę galimybę išsilaivinti ir apsispręsti. Mumyse įsiskynijusi iliuzija (o

gal tikrybė), kad nuolatinis neapibrėžtumas padeda mūsų suvokiama pasauliui nuolat tapti, nuolat būti kitu, nebūti represuojamam sustingusių ir totalizuojančių reikšmių. Tačiau kartais saldžiai liūdna dėl to, kad ši iliuzinė tiesa – tikta atvaizdų atvaizdo atspindys, tik ne-realaus mirasas. Ar neturėtų būti liūdna dėl to, kad tokia tiesa tik prisipažinime, jog esi cinikas, jog mokaisi, kad šį ženklų pasaulį imanoma iškeisti į kažką, kas svarbiau ir įdomiau už jį? Į mir-tį? Į pasipriešinimą? Saldžiai liūdna ir dėl to, kad tarsi nebėra laiko tylai: galima nekalbėti, bet ženklų režimai neleidžia tylėti, komunikacijų ženklai negali tylėti. Skirtumai tarp žmonių ir tarp žodžių kartais priartėja prie abejingumo (*difference/indifference*).

Pati kalba (o tiksliau sakant, kalbėjimas) šitokiam gražiam, įvairiaformiui ir įvairiaspalviui ženklų pripildytame pasaulyje darosi vis labiau ir labiau permotoma; nyksta žodžiai; daugėja nepoetiškų gestų ir iliuzijų, isikūnijusių suvartojamose daiktuose, mažėja to, kas realu, bet daugėja hiperrealizmo (tai yra paviršiaus arba atrodymo realizmo, kurio šūkis „esu tik tiek, kiek sugebu atrodyti“); vis labiau mažėja metaforų, kaip anų gamtos pasaulio gyvy. Metafora miršta ženklų jūroje. Tačiau metaforos mirtis nėra pasaulio pabaiga; žodžių junginys „metaforos mirtis“ – tai dar viena metafora.

Ženklių hegemonija: pirkti, parduoti, išsiuoti, viltis, apsilvilti, nusivilti. Būti suviliotam ir vilio-ti. Teroristinio ženklų antplūdžio akivaizdoje esame tylintioji dauguma, anot prancūzų filosofo Baudrillard. Tačiau esame tokia tylintioji dauguma, kuri pajėgi priešintis tik tylą ir pasirinkimų galimybėmis: tarti taip ar ne ženklų prievartai; parašyti nepoetišką ir ne visai tautišką eilutę apie tai, kad tavo vidurinė kankina ilgesys arba apie tai, kaip vakar ant savo ausų pradūrė penketą auksinių skylių. Pasyvumas taip pat yra pasipriešinimas. Kartais manai, kad nūn tai ir yra eilėraštis, magiška Aristotelio pavadintas poezija: kasdienybės ritualuose, kurie labai panašūs į netvarkingus dienoraščius, atrandi eilutę (nesvarbu kur – ant savo kūno ar paprastiausioje nakties tyloje), kurią gali pakrikštyti „poezija“.

Tad vengdamas žodžio „poezija“, vis tiek jį turėjau išarti. Ir grįžti prie šių refleksijų išeities taško-klausimo – ar imanoma savo kasdienybėje surasti erdves, kuri ne vien būtų valdoma visagaliu

(Nukelta į 4 psl.)

Šiame numeryje:

Sveikiname Lietuvių operą jos 40-mečio ir „Jūratės ir Kastyčio“ proga • Kas yra eilėraštis? • Jurgio Jankaus pasakojimas • Žemaitės „Trys mylimosios“ Los Angeles • Vytauto P. Bložės eilėraštis • Alvydo Pakarklio keramikos menas • Vanda Balukienė Indianos dailininkų parodoje

Jurgis Jankus

Rūpintojėlis

Buvo laikai, kai Viešpats Dievas, senuku apsiėmęs, eidavo į žemę akis į akį su žmonėmis pasisėkėti. Eidavo ne vienas. Dažniausiai pasiimdavo šventą Petrą, jeigu tas turėdavo kitų darbų, pasiimdavo kokį kitą dangaus gyventoją ir per debesų laukus nusileisdavo į žemę. Kurie visą teisybę žino, sako, kad dažniausiai nusileisdavo į Lietuvą. Čia juodu eidavo per miškus, per laukus ir per žmones. Kai buvo apsiėmęs taip paprastai, kaip ir visi, nesiskyrė nuo čionykščių nei stotais, nei veidais, nei kalba, tai niekam nė į galvą neateidavo, kad juodu ne čionykščiai, laikydavo gal tik kokiais reikalais iš kelinto kaimo atklydusiais. Niekam nė į galvą neateidavo, kad jis galėtų būti Viešpats Dievas, tai negalėdavo ateiti į galvą, kad reikėtų prieš jį pulti ant kelių ir pagarbinti. Sako, kad toks Viešpaties nusizeminimas ir šventam Petrui nepatiko. Jis net prikišdavo, kodėl Viešpats nesileidžia į žemę, apsuptys žaibų ir griaudimo, kad visi matytų, kas ateina, nuo jo galybės drebėtų, garbintų ir kiekvieną jo įsakymą drebėdami vykdytų, bet Viešpats, klausydamas tokių patarimų, tik šypsodavosi. O vieną sykį ėmė ir pasakė: „Petrui, Petrai! Kodėl ta didybė tave taip traukia? Ar per tiek amžių su manimi vaikščioldamas nepastebėjai, kad gana dažnai tikra didybė slėpi paprastumą. Juk ir tada, kai tave pašaukė, jis neatėjo griausdamas ir švystelėdamas“.

Šv. Petras susisarmatinęs nuleido galvą. Jam buvo taip paprasta išsiskirti. — Atleisk, Viešpatie, aš paprastas per greitai išsiskirti, — tepasakė.

Jėzus Kristus, žvalgydamasis iš dangaus platybių, matė ir girdėjo, ką Tėvas su šv. Petru darė ir ką šnekėjo. Matė ir kaip Tėvas savo išmintį po trupinėlių dalino žmonėms, pamokydamas kaip ką galima patogiausiu, lengviau ir gražiau pasidaryti, matė ir tai, kaip Tėvo pamokytieji apsisukę kitus to paties mokė ir gyrėsi, kad viskas jų patį išmanys. Nė vienas nenujautė, kad tas, kuris net neprasytas dalina visiems savo išmintį, yra pats Visagalis Viešpats Dievas.

Kristus matė ir kaip jo Žodis, paliktas mažoje Palestinos vietoje, lyg nesulaikomas potvynio užtvindė ir vis labiau tvindė žemę. Tada jis ir pasakė:

— Matau, Tėve, kaip tu vaikštai tarp savo žmonių, dalini jiems savo išmintį ir nė vienas tavęs nepažįsta. Šnekasi, klausia tavo pamokymų ir nė vienas nę dingt, kad esi kuris buvo, yra ir bus, iš kurio yra viskas ir be kurio nieko nėra ir nebūtų. Bet tavęs akis į akį niekada nebuvo ir susitikę. Žinai, kad vien dėl to ir aš rengiuosi nueiti į žemę. Mane jie matė, o kai kartu su mano Žodžiu ir mano žemėje buvimo paveikslas eina kartu ligi žemės pakraščiu, padidau vė nueiti, vėl su jais ir tarp jų pavaikščioti, jeigu kur reikės net savo Žodį paryškinti. Tėvas Kristaus minčiai pritarė, tik pridėjo:

— Tik vienas, Sūnau, neik. Pasiimk kurį apaštalą. Nors va ir šventą Petrą. — Kam? — Dviese smagiau. — O dėl to. Tada niekas mano Žodžio nebuvo net sapnavęs, o iš karto net dvylikai pasiėmė, tai dabar, kai tiek žmonių mano Žodį pažįsta, daugelis net gyventi pagal jį bando, tai tokiu, kurio trokštė trokštėti su manim pavaikščioti, bus daugiau negu galėsiu priimti. Ko gera reikės net slėptis.

Čia istorija tyli, bet man atrodo, kad Visagalis Viešpats net šypstelėjo, kai Sūnus pakilo ir po žvaigždynus, per dangaus tavy melynę, per papirusius debesius nusileido paprastu žmogui Baltijos pajūry.

Jūra buvo rami. Baltas pajūrio smėlis buvo švelnus ir šiltas basom dieviškom kojoms. Tai ne Palestinos žvirgždynai ir akmenynai. Jėzus, džiaugdamasis gražiu pajūriu, metė akį ir į jūrą, į krantą, į krantą, į krantą. Abu jauni, žvalūs. Jėzus pirmas užsėkino:

— Puikų laivą ir gerą tinklą turite, o ir žuvų, matau, gerokai užgriebėte.

— Atiū Dievui, šiandien pasisekė, — atsakė vienas, ir abu griebe tvarkyti žuvis.

Jie buvo įpratę daug dėmesio nekreipti į pajūrio dykiniojus. Bet tas ėmė ir pasakė:

— Žuvis palikite žuvims ir eikite su manim. Žvejams iš nusteimo ir lūpos atvėpo. — Ką? — abu net nepasijutę pasakė iš karto.

— Eikite su manim. Pažiūrėsim, kaip žmonės mėgina pagal mano Žodį gyventi.

Abu nusijuokė. Norėjo net iš jo paties pasišaipyti, bet pažiūrėjo į nepažįstamo žmogaus gerumo pilnas akis ir susilaikė, bet vis tiek atsikirto:

— Ar jau mums būtų galvoje nebergerai, kad visos dienos vaikamą paliktumėm pūti. Net Dievo bausmę užsitrauktumėm. O kas pavalgydins mūsų vaikus, kas juos apręps?

Ir dar patarė:

— Paėik va į tą pusę, — mostelėjo ranką — ten rasi tokių, kurie neturi ko veikti, su jais galėsi pasivaikščioti, o mudu tai jau ne.

Jėzus nieko nepasakė. Nusisuko ir nuėjo ne ten, kur jie patarė, bet tolyn nuo jūros tiesiai į laukus. Čia žemė kojoms nebebuvo tokia jauki kaip pajūrio smėlis, bet pasitaikant buvo galima gana spartiai žengti. Galą paėjęs užėjo žmogų, ariantį lauką. Gerai nušertas arklys ėjo smagiu žinganiu, žuobris dailiai vertė tiesią vagą.

Jėzus palaukė, kol ūkininkas vagą ligi jo atvarė, pasisveikino, bet nespėjo daugiau pašnekinti, kai ūkininkas pats pasakė:

— Nepažįstu. Juk ne iš čia.

— Ir ne iš čia, ir iš čia, — šypstelėjo Jėzus.

— Taip ir galvojau, kad ne iš čia. Be reikalo juk vaikštai.

— Kas be reikalo vaikščioti.

— Kad matai, samdinius turiu visus, o padienų tuo tarpu nereikia. Jeigu pasisuktum per šienapjūtę, per rugiapjūtę, tada tai susitartumėm, — ir paragino arkli.

— Kad ne darbo ieškau. Žmogaus. Matau, esi išmintingas, ar negalėtum kartu su manim pavaikščioti po žmones.

— Tai tau! — vėl sulaukė arkli. — Jeigu prašytum pavalgyti, nakvynės, tikrai neatšakytiau. Ir į kelią šį tą idėčiau, bet viską mesti ir eiti kartu? Ir ko? O kas užaugins duoną ir šeimynai, ir vaikams, ir kitiems? Su tavim vaikščioldamas duonos neprivaikščiosiu.

Vėl suragino arkli ir nuvarė vagą tolyn, o pasilikęs Jėzus dar matė galvą purtantį ir šnekantį sau pažiam: „Eik su juo? Ir ko? Elgetauti? Ko daugiau, jeigu ne...“

Jėzus nusisuko, pakėlė akis į viršų ir pasakė:

— Tėve, nepalaikyk jam to už piktą. Jis manęs nepažino, bet kas nors pažino — ir nuėjo ieškoti. Šnekino ir kalvius, ir stalius, ir mūrinius, ir mokytojus, ir teisėjus, ir daktarus, ir inžinierius, ir turtingus, ir vargšus, bet nė vienas nenorėjo palikti savo ir eiti su juo, su tokiu, kurio nei iš tolo, nei iš arti nepažino. Pašnekino net tarbomis apieikabinusį elgetą. Kryžkelėje jį sutiko ir pašnekino. Elgeta nebuvo atšakus, bet ir ne ypatingai draugiškas. Vis tiek, paklaustas iš ko vertiasi, pasiūkino:

— Kaip čia tamstai pasakyti. Einu per žmones, taip ir vertiuosi. Gaunu duonos, gaunu šiek tiek užkulo. Ne veltui. Kas veltui duos. Pasimeldžiu už mirusius, ligonius paprašau sveikatos.

— Ar tai padeda? — paklausė Jėzus.

Elgeta pažiūrėjo Jėzui tiesiai į akis, bet pamatęs, kad akys geros, pagalvojo, kad tas nepažįstamas neturi negerų minčių, šypstelėjo ir atvirai pasakė:

— O ką aš, tamsta, žinau. Gal padeda, gal visos mano maldos ir vėjais nueina, bet kai žmonės tiki, kai už maldas šį tą duoda, kai iš to galiu pragyventi, tai kodėl nesimelsti. Vis lengviau negu sunkius darbus dirbti.

— Tai eik su manim, — pakvietė.

Elgeta kreivokai pažiūrėjo, lyg tas būtų ką negerą pasakęs, ar net vogti pakvietęs.

— Kur?

— Į žmones. Paklauskysim, ką jie šneka, pažiūrėsim, ką jie veikia. Kai reikės, jiems ką pasakysiu, o pats tik būsi su manim. Eidami pasiūkėsim. Gal ir patiam ką pasakysiu. Gal net ko išmoksi.

— O ką pats man už tai?

— Pabūsi kartu su manim.

— Cha, chal — nusijuokė elgeta. — Tik už pabuvimą. Juk eidamas su tokiu sveiku kaip pats, nė sausos duonos nelabai gausiu. Jeigu mokėtum persikreipti ar gerokai pašluoti, tada galėtum ir kartu eiti. Tokius, kaip dabar atrodo, tai daug kur šunims išdėdų. Jeigu mokėtum apsimesti, gal ir galėtumėm. Jeigu turi gerą balsą, galėtumėm ir pagiedoti. Aš žinau vietas, kur geriau duoda.

Jėzus atsaiduos.

— Aš noriu, kad eitumėm, kur aš noriu. Ir ne elgetauti, bet žmonių širdis ir mintis prašakidrinti.



Rūpintojėlis ant Kryžių kalno, netoli Šiaulių

Onos Pajėdaitės nuotrauka

Elgeta papurtė galvą.

— Ne, toks tuščias vaikščiojimas ne man. Man irgi reikia gyventi ir senatvei kapeiką kitą susidėti.

Persikyrė. Elgeta nuėjo sau, Jėzus sau. Galiuą paėjęs pakėlė akis į dangų, prašniždėjo:

— Tėve, nelaikyk to jam už piktą. Jis mano Žodį girdėjo, bet per save perlipti negalėjo ir dar negali.

— Ejo ir ejo. Vis vienas ir vienas. Žmonės jam buvo geri. Retas, paprašytas nakvynės, užtrenkdavo duris. Niekas negailėjo vandens nei atsigerti, nei nusiprausti, nei per dieną išpūstas kojas nakčiai nusiplauti. Ir valgyti sodino prie to paties stalo, dalinosi tuo patiu valgiu, tik neatsirado nė vieno, kuris viską palikęs leistų į kelią kartu su juo.

Kažin kuriam miestely pamatė pasienu snūduriuojantį vyrą. Pakvietė jį eiti kartu. Tas pakėlė akis, pasikasė pašonę.

— Jeigu gerai užmokėsi, kodėl ne. Už pinigą viską galiu.

Pamatęs, kad Jėzus basas, greitai pridėjo:

— Bet ką tu, velnia, mokėsi, kad pats basas esi, — ir nusisuko į sieną.

Jėzus nueidamas vėl pakėlė akis į dangų, bet nieko nebeapasakė: suprato, kad Žodis to žmogaus dar nebuvo pasiekęs, kad jis tobera kaip anų dienų Senojo Įstatymo ninevietis.

Išeidamas iš miestelio, pamatė namą atvira langais, pro kuriuos ėjo šventos giesmės ryšpavimas kartu su muštuvu tauskėjimu. Pažvelgė pro langą. Staklės sėdėjo moteriškai ir išmoningais raktais rašė audinį. Jėzus žinojo, kad tie rakstai jo galvon neatėjo be Tėvo dalinamo išminties trupinėlio ir pagalvojo, kad anomis dienomis moterys ir jam buvo ištikimėnės negu vyrai. Jos neišlaktė, kai Tėvas jį atidavė kanciai, ir pirmos pasitiko prisikėlusį, tai pasirėmė ant palangės, palinko į vidų ir pašnekino:

— Dieve padėk, — pasakė.

Moteris nustojo ir giedojusi, ir pyškinusi, pakėlė akis, pažiūrėjo, mėgindama atspėti, kas čia toks ją šnekina, bet prieš šviesą negalėjo įžiūrėti veido, tai atsilepė:

— Dekui tai deku, bet kad prieš šviesą negaliu įstebilyti, kas toks būtum. Ar pažįstamas?

— Turėčiau būti, bet vargu ar pažinsi.

— Tai ką pasakysi?

Moteris nenorėjo, kad koks praeivis ją gaisintų.

— Labai nedaug, o kartu ir labai daug. Jau kuris laikas vienas vaikštau po žemaitiją ir nerandu, kas su manim kartu pavaikščiotų. Gal galėtum pati padėti. Iš karto tikrai manęs nepažintum, bet kai ilgiau kartu po žmones pavaikščioldumėm, pradėtum pažinti, o vėliau akys ir visiškai atsivertų.

— Ar iš galvos išsitraustei? — šūktelėjo žemaitė. — Eisiu mat su juo. Visą palikusi? Šią savaitę turiu tą apmetimą baigti. Kas be manęs jį pabaigę? O ką žmonės pasakytų, jeigu viską pametusi su kažin koku praeiviu išrūkčiau. Pirštais užbadytų. Turbūt ne iš čia esi, nes pas mus taip nesidaro.

Vėl pasilenkė ir ėmė daug spartiau tausti negu anksčiau tauskėjusi ir nutrauktos giesmės nebepradėjo. Dėl to Jėzui net nesmaugu pasidare — tokia daili giesmė nustojo kilusi į dangų.

Vėl ėjo, vėl kvietė ir vėl ėjo tik vienas. Sekmadienį priėjo gražia, dviem puošniais bokštais dangun kylančia bažnyčia. Užėjo. Pataikė į patį pamokslą. Kunigas su dideliu išmanymu skelbė jo Žodį. Išklaušė, išbuvo ligi galo ir apsidžiaugė, kad surado žmogų, su kuriuo galės daug žmonių aplankyti, seniai skelbtą žodį atgaivinti, pagyventi.

Kai bažnyčia ištuštėjo, išėjo ir Jėzus paieškoti kunigo. Nereikėjo nė ieškoti. Rado čia pat prie bažnyčios jau besedantį į karietą.

— Garbė Viešpatui ir jo Žodžio aiškintojui, — pasisveikino.

Klebonas, išgirdęs neįprastą pasveikinimą, iš karto lyg sumišo, bet pamatęs labai paprastą žmogų, kiek gailstelėjęs pasakė:

— Amen.

Pasakęs nekantriai permotė keistulį nuo galvos iki kojų. Pamatęs basą, siekė į kišenę ištraukti kokį pinigą, bet Jėzus vėl prašė:

— Nereikia nė sakyti. Pats matai, kad esu pavargęs ir vienišas. Jau kuris laikas ieškau žmogaus, kuris eitų su manim per tą gražų kraštą. Ligi šiol nė vieno neradau, bet šiandien, išgirdęs, kaip aiškini Žodį, manau, kad būsi tas, kurio ieškau. Kvietiu. Palik tą karietą ir einam į žmones. Matau, kad dabar manęs nepažįsti, bet kai pabūsime kartu, pažinsi.

Klebonas buvo mandagus žmogus, bet nuo tokios kalbos ėmė kilti įtarimas, net tūžmas, ir jau ant liečuvio ėmė teltis pikti šodiniai, bet netytis pakėlė akis, sutiko labai jau nepažįstamojo žvilgsnį ir net prieš savo norą atlego. Pagalvojo, kad jis nepavojingas, tik gal truputį susimaišęs, tai nuslūpėjo ir pasakė:

— Matai, mano mielas, pavaikščioti ir man būtų smagu. Prisiminčiau tuos laikus, kai studentaudamas per atostogas vaikščiojau, bet dabar negaliu. Daugybė visokių rūpesčių. Va ir dabar lieku pas vykaupą. Kvietia atvykti pietų. O žinai, vykaupo kvietimas yra įsakymas. Matyti, turi kokį didelį reikalą. Tikiau, kad ne išbarti. Išbarti galėtų ir be pietų. Pasi-dairyk. Matai čia daug žmonių. Gal rasi kokį studentą prašusią galvą pakeliauti. O man reikia bėgti. Kad ir kažin kas, pas vykaupą vėlinai negaliu.

Nebegriebė nė į kišenę, bet sėdo į karietą ir nulūpėjo.

Jėzus liūdnom akim nulydėjo, peržvelgė netoliese šurmuliuojančius žmones, kurių nė vienas jau buvo kvietęs eiti kartu, pasuko iš tos vietos ir išėjo į laukus. Pakelėje rado kalną. Atsisėdo ir pailso, ir pasvarstė, ką iš šios griesės pasakys Tėvui. Susimąstymė taip paskendo, jog nepajuto, kaip pro šalį bėgo vaikas, pamatęs sėdintį sustoję, pažiūrėjo, atsisėdo ant žolės ir ėmė minkyti pilką šlyną gniužulą.

Po valandėlės susimąstymo Jėzus pravėrė akis ir pamatė vaiką. Kelis akimirksnius pažiūrėjo į šlyną gniužuliančio jo pirštus, nuslūpėjo ir pratarė:

— Sveikas.

Vaikas krūptelėjo ir pakėlė nuo šlynos akis.

— Atsiprašau, jeigu pašaliniau.

Atsiprašęs norėjo pakilti ir nubėgti, bet Jėzus sulaukė.

— Ką čia veiki? Matau, kad nori ką nulipdyti.

— Norėjau, — nedrąsiai pasiūkino. — Prie naujos mūsų kūdros yra daug gero šlynos. Jau prisilipdžiau daug karvių, arklių, avių. Pasiėmiau šlyną, norėjau dar daugiau prisilipdyti, bet pro šalį bėgdamas pamatėjau tamsta čia taip gražiai snūdžiantį ir šovė į galvą nulipdyti dar ir piemenį, tik kai dabar pabūdai...

— Tai kas, — vėl šypstelėjo Jėzus. — Lipdyk. Man patinka ganyti, patika ir tavo bandą saugoti. Ir savo Tėvui pasakysiu, kad mane nulipdėi. Niekas nepažino, o dabar pažina. Mano Žodį pažino, bet manęs ne, lyg aš būčiau kitas, o mano Žodis vėl kitas. Bet taip nėra. Aš ir mano Žodis esame vienas ir tas pats. Kas pažįsta mano Žodį, pažįsta ir mane, pažįsta ir mano Žodį. Bet dabar aš einu pas Tėvą, o tu, į kurį žiūrėdamas mane lipdai, palieku čia. Ženkla, kad buvau, kad šnekėjau ir šnekinau, bet nė vienas manęs nepažino. Palieku, kad patintų.

Nepažįstamo padrasintas, vaikas lipdė savo bandą piemeniui. Girdėjo ir ką jis šneka, bet svarbiau buvo nulipdyti, ką mato. Lipdė ir stebėjosi, kad jau išmoko gerai lipdyti. Kai lipdė bandą, nebuvo taip lengva. Karvės ne visai buvo kaip karvės, nė arkliai kaip arkliai, o čia jo pirštuose šlynas lyg paprašytas virute virto tuo susimąstusiu žmogum. Vaikas net stebėjosi savo sugebėjimu. Kai pabaigė, kai nieko nebegalėjo pridėti, parodė jį sėdinčiam ir nudžiugus sušuko:

— Žiūrėk! Visiškai kaip gyvas!

Pavargėlis ne tik nepakėlė akių, bet ne nekrūtelėjo. Vaikas pamatė, kad vėl užmigo, palietė ranką ir nusigando. Buvo nebe tas, kur ką tik kalbėjo. Buvo tas ir nebe tas. Tas, kurį palietė, buvo negyvas, medinis. Net baime siurpuliai vaiką sukrėtė. Nubėgo namo. Parodė, ką iš šlynos padarė, mėgino persakyti, ką pavargėlis šnekėjo ir kas pasakum staltiko.

Visi žiūrėjo į lipdinį ir niekas netikėjo, kad vaikas būtų galėjęs taip padaryti, klausėsi, ką vaikas pasakojo, bet nė vienas netikėjo, kad taip būtų buvę. Kai kurie vaiką išvadino net melagiū, o visi nuėjo pažiūrėti. Nuėjo ir pamatė, kad vaikas sakė teisybę. Kiti pamatė ir pažino. Jis buvo tas pats, kur neseniai kalbino eiti kartu. Tas pats, kurio tada nė vienas nepažino.

1996 — Didysis Šeštadienis

Žemaitė atgimsta Los Angeles scenoje

PRANAS VISVYDAS

Yra toks vokiečių rašytojas Gabriel Laub aforizmas: „Mūsų laikais kiekvienas gali pasidaryti teatro kritiku, išskyrus mane, — aš knarkiu“.

Kovo 23-24 dienomis Los Angeles Dramos sambūris vaidino Žemaitės trijų veiksmų komediją „Trys mylimos“. Šeštadienio vakarą, atsidūręs premjeroje, joki būdu negalėjau nei snaušti, nei knarkti. Buvau pasodintas priekyje, kaip dera tik viena ausimi girdinčiam. Viską mačiau, girdėjau. Be vargo suvokiau rodamos intrigos vingius. Protarpiais, kai publika juokėsi, nusi-juokdavau. Šiaip ar taip, iš scenos bylojo mūsų raštų klasikės dar niekad nevaidintas veikalas. „Realistiškai sukiptom senoj kaimo problemom, šiuo atveju su išteikėjimo bei vedybų rūpesčiu. Veiksmas sukosi apie meilę, ar jos iliuziją, tiksliau — apie moterų silpnę įsimylėti i gražų apaukrų veidmainį. Nieko jam negailėti, naiviai tikint, kad jis myli tik ją vienintelę.“

Be abejonės, tai nesenantanti tema. Šiame vaidinime turtinga ūkininkė našlė Kyverienė (Ramunė Vitkienė) ir jos dvi dukros Petronelė (Sigutė Mikutaitytė), vyresnioji, ir Domicelė (Marytė Kašėtaitė), jaunesnioji, įsimyli i samdinį Liudviką (Amandą Ragauską).

Lipdvikš jau pirmos scenos monologe atsiveria: „Ar bereikia didesnio juoko... tris viloti, tris mylėti [...] tuo tarpu pinigų ir pinigų smaukti, kiek tik galima [...] Reikia gudrystės...“

Gudragalviškų Liudviko sūkybių matome per akis. Veiksmas vyksta pėdām dinamika. Ragauskas Liudviko vaidmenyje juda nelyginant patyręs krepinio saugas, lanksčiai driblinguodamas kamuoli (apgaule) nuo vienos prie kitos. Vienai sako: „grabo lenta mus beperakirs“, tuoj pat kitai: „plyš mano širdis šiandien be tavęs“, motinai Kyverienėi: „dabar jau mūsų viena širdis, viena dūša“. Prakilniai meluoja: „Turtai man ne po kam prieš tamstą“.

Turiu pasakyti, Amandas Ragauskas, anot Lietuvos sporte mėgstamo žodžio, buvo rezultatyviausias. Vietomis neišvengė dirbtinio persitengimo, bet i jį žiūrint nuobodžiauti neteko. Su tam tikru, sakyčiau, veržliu reiklumu vaidino Ramunė Vitkienė, įsikūnydama i savimi pasitikinčią ūkininkę, dukterų nepasitenkinimui įsimylėjusią i miklų dvilinklėžuvį samdinį. Meilę ją tarsi atjaunino.

Patyrusiai Sambūrio aktorei Sigutei Mikutaitytei teko aštrus Petronelės vaidmuo — jauni-
kio apgaules sukrėtus, labai įsirdusius ir žūt būt pasiryžusius ji



Scena iš Los Angeles Dramos sambūrio Žemaitės „Trys mylimos“ spektaklio šių metų kovo 23-24 dienomis Los Angeles (iš kairės) Sigutė Mikutaitytė (Petronelė), Ramunė Vitkienė (našlė Kyverienė) ir Marytė Kašėtaitė (Domicelė).



Scena iš „Trys mylimos“: Juozas Raibys (senbėrnis Kozeris) ir Amandas Ragauskas (Liudvikas).

nubausti. Mikutaitytė yra subtili, pasteliška, malonaus šypsno aktorė. Ar rūstybės perteklius šioje komedijoje tiko jos prigimčiai? Nemanau. Sigutės emocijos nepakilo iki Petronelės nubrėžto jūžio lygmens. Pykčio scenos čia turėjo būti itin juokingos.

Ir judesiais, ir balsu gražiai debiutavo Marytė Kašėtaitė jaunuolės Domicelės vaidmenyje. Girdėjau, kad ji yra Rūtos Lee-Kilmontytės giminaitė. Su-
vaidinti merginą, kuriai meilūsiai gali bet ką įkalbėti, yra nelengva, juo labiau kai trečiame veiksmo reikia likti apmulkinta, pasime-

tusia, motinos ir sesers kone-
veikiama kvaše. Kokį tik aibių neiškrečia akla meilė! Gerai, kad yra šalia mylintis užtarėjas, už ją žymiai vyresnis turtingas, sumanus ūkininkas Kozeris.

Senbėrnio Kozerio vaidmuo tam tikru atžvilgiu tiko ramaus, išprususio, taktiško būdo Juozui Raibui. Jo balsas nėra pakankamai raiškus. Bet tie jo santūrus intarpai lyg ir derinasi su flegmatiška taikija šio personažo savybe. Atseit donelaičiaiškas Selmas, savo orumu atsverias apgaules ir pykčio krūvį. Pabaigoje jis gi blogiui pastojio kelią.

Režisierius Petras Maželis šią komediją pasirinko Žemaitės gimimo (1845) 150 metų sukakčiai paminėti. Spektaklis pavėlytuos tik dėl jo širdies operacijos pernai. Ačiū Praamžiui, režisierius pasveiko. Sustiprėjęs ne tik ištempė sklandų vaidinimą i sceną, bet ir nutapė scenovaidį — trobos sienojus ir didžiulį voratinklį, spinduliuojantį iš palubio kertės per visą centrinę sieną. Ar tas voratinklis tinka turtingos, darbščios ūkininkės būstui? Abejoju. O gal scenografas dingtelėjo sakinyi iš Žemaitės „Petro Kurmelio“, kur aprašoma apsilaidėlio Kupščio troba: „palubiais voratinkliai net per nosį braukia“. O gal tai Liudviko pinklių metafora? Vis tiek svariai padirbėta Petro Maželio.

Geršo įrašais rūpinosi Paulius Jasiukonis, prieš pakylant uždangai gaidgystės garsais primindamas sodžių. Kažkuo panašiu galėjo būti palydima ir pabaiga. Kaip visad, Oskaro nusipelnę tinkamų rūbų kūrėja Ema Dovydaitytė. Liaudiškus akcentus scenai suteikė Pauliaus Bagdono pagaminti baldai. Apšvietimu rūpinosi Algimantas Žemaitaitis. Pagrindinę informaciją ir nuotraukas pateikė programa: jos lankstinuke buvo įdėtas dr. Da-
lios Noreikaitės-Kučėnienės trumpas esė apie Žemaitę, pažinusių ir supratusių ano meto moteriškąjį pasaulį.

Los Angeles Dramos sambūris ruošia ir kitą Žemaitės dvi veiksmų komediją „Mūsų gerasis“. Režisuoja Algimantas Žemaitaitis. Ji bus vaidinama balandžio 20-21 dienomis. Dargi su akordeonu palydimomis dainomis.



Los Angeles Dramos sambūrio Žemaitės „Trys mylimos“: Amandas Ragauskas (Liudvikas) ir Ramunė Vitkienė (Kyverienė).

Vytautas P. Bložė

VARTELIŲ GIRKSĖJIMAS

kapų varteliai, gurgždinami vėjo, nuošalus kampelis, padūmavęs amžių žalvaris, ir paukštelis
cieksi krūmė: kiek čia jų, kiek čia jų,
klaidžiojusių, ieškojusių, susitikiusių

dar vaikas ilgėjau si to, mėgau jas
vešias ir žydinčias, kapines
mėgau namus, didelius, su daugybe kambarių
su tamsiais apleistais ir užgriozdintais užkaboriais

miestelyje yra ir kitos kapinės: kareivių
kaip nyku, kaip gaudu pagalvojus
kiek jų svetimoj užkariautojų žemėj
guli be sąnarių, be galvų, be pagalvėlių

be kryžių. Naktimis jie ramatosi mano vaikystės
pasakų ramentais ir bando
pėsčiom žygiuoti nuo Klaipėdos lig Gusevo
lig Černiachovsko psichiatrinės, kur vėjas ir lietus

guli pririšti prie narų, narkotizuojami tamsiais
preparatais, žmonės žmonės, ak jie trokšta
trokšta lietaus ir vėjo, nakties tamsos, žvaigždėlių
aukšto padangėj, praskrendančio lėktuvo: gatvė po gatvės

užkariaujama, tiksliau: išgriaunama, kad vėl atsinaujintų
sopnuose restauruota, bet aš nubudęs
viską pamiršdavau, maišydavau su tikrovėje
esančiais, toli nuo kapų gyvenančiais, būsimų vaikėchių

protėvais. Mane jau daug kas (šis nugeltęs
krūmas, dūmas virš kamino, paukščiai)
žadino ir žadino, purtė mane sanitarai
kadaravosi galva užsimerkusi arba baltom

žiūrėdama, bet siela negrįžo, nežinau nežinau, kelintoj
padangėj, kelintam pasauli ji žaidė
vaikiškus žaidimus savo, pilstė smėlį ir sėkles
hasinėjo apie karvių tvartą

nubudavau tarsi nokstanti saulėgrąža ir paukščiai
lesdavo mano akis, iš kurių byrėdavo sėklos
sūrios ir skaudžios, bet siela
nepasidavė ir nesudygdavo nykiuose vienatvės tyruose

— sugrįžk namo! sugrįžk! — šaukt tėvas, mosuodamas mandolina ir smuiku
sugrįžk i tuščias kapines, kur dabar tik lauko pelių
urveliai apleisti, kaip kas rudenį, nieko juose, tavo podėliuose
tik ruduo ruduo, vienintelės tavo įkapės

skubu tolyn ir tolyn, tekinau pajūrio takučiais
tiesiai prieš žiemą žiemų vėją, per lengvai apsierengęs
būdavau, gulėdamas ir ilsėdamasis, dabar tik
pjauna mane valandos lyg pjūklą dantys

malas, rašiau žydintys krūmai, vėlės rašiau
čiauska ir čiauska prieš išskrisdamos
peržiemoti kur Egipte tarp piramidžių
kur aš sėdėjau ant kranto. Sunku mums

bet vienas kitą palaikom, ramentais, sutrupintais sąnariais
remiamės i kiti kitą, kas sveikesnis, kas dar vaikštom
vairinamės pasidalindami
pasitikiėjimu, daugų ilgesiu. Verčiamas žuslapis

dvelktels i veidą tau, primindamas kaip kadaise
skaitė visa tai dar vaikas, ne viską suprasdamas
tuo tarpu kai senolė
ruošdavosi bažnyčiai, išpažinties ir komunijos

ji nieko tau neatsakinėdavo
bet jos raštuoti senoviniai rūbai kalbėjo patys už save, tu tik
nemokėjai įvertinti, dabar nebėr to, vaikystės nei gražių
paauklystės metų, praleistų pas senolę, ak

rašai kas i galvą ateina, nepaisydamas
kas išeina, renkasi, kaupiasi
kaip audros debesys, kaip sąvartynas, virš kurio
šmėkščioja pelėdos tykodamos graužikų. Netinau nežinau

gyvename šalia strateginių kaimų, dunksi ir dunksi
kol išprogtas vėlyva šalta aušra, dunksi ir dunksi
kiekvieną rudenį čia vasarą, naktis kur
vėjas pasisuka, dabar pučia tiesiai tau

i vaikystės langus, vienas kiek pravertas, ant habliuko
jis trinksi ir girksi. Neiškentęs heliesi
— Viešpatie, atleisk man nepritapėliui —
heliesi ir uždarai ir užkabinai vartelius

Alvydo Pakarklio paroda Čiurlionio galerijoje

ELONA ČEPULYTĖ

Mes — prarastoji karta, dažnai pasiskundžia bendraamžiai Lietuvoje ir tyliai laukia gyvenimo pasikeitimo. Kaipgi jie jaučiasi čia, Čikagoje? Nė vienas nekalba apie praradimą, tik apie sunkų, bet prasmingą atradimą. Kaip paukščiai, kurie gieda savo giesmę, kol šildo saulę, ir išskrenda žiemai į pietus, kad vėl galeto giedoti. Taip ir žmogus pasijunta laimingas, būdamas savo vietoj.

Laimingas atradė parodos autorius Alvydas Pakarklis balandžio 12 dieną Čikagos Čiurlionio galerijoje, apsuptas bičiulių ir savo kūrinių, kurie, rodės, tuoj atgis ir pasakys savo nuomonę apie žiūrovus. Taip pat švelniai juokaudami, kaip ir Alvydas, pasakojantis apie žmones, iš niekalo nuvijusius virvę kelionei į menų. Virvė truko ir žmonės išsibarstė, nepritapdami nei menulyje, nei žemėje — visur svetimi.

Maloniai nustebino parodos autorius rašiny, atskleidamas literatūrinis sugebėjimas ir filosofinį požiūrį į gyvenimą, kuris praverčia tiek molį minkant, tiek užsilpus ant kamino žvaigždžių pasižiūrėti. Pagyrimas parodos autoriui: jis — ne tik keramikas ar kaminkrėtys, bet filosofas ir poetas. Toks panašus į mano kolegą Lietuvoje, kurie nusiperka karvę ir trobelę kaime, kad vaikams būtų maisto bei pastogė, o patys gieda savo molinę giesmę, pasižvalgydami į žvaigždėtą dangų. Paukščio lizdas ten, kur jis nori giedoti. Juo geriau jam, kad netingi skraidyti, ieškodamas savo vietos pasaulyje, kuris toks mažas skraidančiam ir bauginančiai didelis — tupinčiam ant laktos. Ach, jei jie nors kartą pakiltų... Tikrai nerūsiuotų žmonių ir baltus ar raudonus, vietinius ir isibrovėlius.

Mes susirinkom į parodą — visi savi, tie patys veidai, kurie remia lietuvių kultūrinius renginius Čikagoje. Šį kartą puikiai pasidarbavo Amerikos lietuvių meno draugija, kviečianti į parodas ir ateityje. Atrodo, ta „prarastoji karta“ dar nieko neprarado ir atgaivina dvasinį gyvenimą, padėdama lietuviams susitikti, pasi-



Dailininkas Alvydas Pakarklis kalba per savo parodos atidarymą Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje, šių metų balandžio 12 dieną.

Jono Tamulaičio nuotrauka

kalbėti gimtąja kalba, gal net padainuoti. „Mano — liūtas, niekam neatiduok“, prašo Alvydo bičiuliai. Prašo palikti „žuvį“ arba „raganosi“. Labai graži parodos ekspozicija, viskas — klasikiname baltame fone, proporcingai panaudota erdvė ir sienų plokštuma. Kai kurios skulptūrelės žaismingai patupdytos kampe, masyvesni sparnuoti jaučiai — centre, o dekoratyvinės plakėtos išdėstytos ritmiškai vertikalia ar horizontalia tvarka.

Dekoratyvinės lėkštės — gilesnės nei įprasta, ir tik specialistas gali įvertinti šokančių figūrų įkomponavimą. Šokėjeliams netrūksta tautiškos dvasios, pačia gerąja to žodžio prasme. Dar neseniai Lietuvoje virė diskusijos apie meno tautiškumą, tiesmuką liaudiškų motyvų panaudojimą dailininkų kūryboje arba priešingą kryptį — kosmopolitinę meną, besiveržiantį tiek pro uždarytas, tiek praviras valstybės sienas. Lietuviški motyvai muzikoje, dailėje ir gyvenime anoj pusėj Atlanto turi visai kitą vertę

nei čia. Liaudies dainas dainavom sovietmečiu, pasipriešinami rusiškai kultūrai bei politikai, kryželius nešiojom mokykloje giliai paslėptus po rūbais. Beveik visų dailininkų kūrybą vertino ir kontroliavo meno tarybos, sudarytos iš patyrusių specialistų. Dabar menininkai naudojami sąlygine kūrybine laisve tiek Vilniuje, tiek Čikagoje. Pirkėjas gali būti žiauresnis vertintojas nei visos meno tarybos.

„Amerika mažai turi laiko menui“, pasiskundžia Alvydas. O ir Lietuvoje meno reikia vis mažiau ir mažiau. Vadinasi, surengdamas parodą Čikagoje, autorius nieko neprarado, jo gerbėjų būrelis nuolat didėja.

Silti, lengvai faktūruoti skulptūrų paviršiai, meistriškas glazūros potėpis ar subtilus pigmento įtrynimai į norėtą šukę — visa tai tarnauja menininko sielos išraiškai, kaip žodžiai — poezijai. Jis nevedmainiauja, pataikaudamas pirkėjams, lipdo tai, ką jaučia, vis laisviau ir natūraliau.

Pirmas įspūdis, įėjus į salę: taip, ta pati lietuviška keramikos

mokykla, nepaliesta jokios įtamos. Net molio spalva panaši į Panevėžio akmens masę, kurią taip mėgsta viso pasaulio keramikai, suvažiuojantys Lietuvoje į simpoziumus ar seminarus. Nėtinio ir kontroliavimo meno tarybos, kumo žvaigždės jie savo „parapijų“, bendrai dirbdami susipindi arba prapuola naujoje aplinkoje. Panašus likimas tų menininkų, kurie atvažiuoja prieš kelis ar daugiau metų į JAV. Parodos, kūrybinis patyrimas, sukauptas Europoje, čia įgyja kitokią vertę ir dažnai tampa karjeros pradžia, o ne tęsinys, ko visi taip trokštų. Alvydas Pakarklis — ne išimtis, o taisyklė tarp naujos kartos atvykėlių, kurie butyje pradeda nuo šaukšto, labdaringos draugų paramos, kelis metus dirbdami kaminkrėčiais, sanitarais ar mūrininko padėjėjais, kiekvieną laisvą valandą panaudodami kūrybai. Daug tokių, kurie taip ir negrįžta „į meną“, susiradę gerą tarnybą.

Todėl kiekvieną verta pagirti už surengtą parodą ir entuziazmą, kiekvieną verta dar ir dar

kartą pakviesti pasižiūrėti Alvydo lipdytų žvejojantių katinų ir kitų sparnuotų, uodeguotų ar šiaip linksmy būtybių, kurios jaukų namų interjerą padarytų dar jaunesniu. Tai labai aiškiai rodo apskritas įsimylėlių pasaulis su įvairiaspalvių lempučių girlianda, labiau pritiktas Algimanto Kežio namuose nei ant baltos parodų salės sienos. Tikriausiai jis ten ir grįš, kur gražiausiai pritinka ir gyvens kasdieninį gyvenimą, o paroda — tai šventė, turinti pradžią ir pabaigą.

Absoniškos obsesijos

(Atkelta iš 1 psl.)

ženklų režimo, bet būtų erdvė — sugąžinanti savin, suteikianti galios, erdvė, kuria ir kurioje būtų klausama, kritikuojama, provokuojama, priešinamasi? Erdvė, kurioje galėtų atsiverti ar išsinti iš draudimų ir leidimų kauto kiekvieno asmens kūrybiškumas?

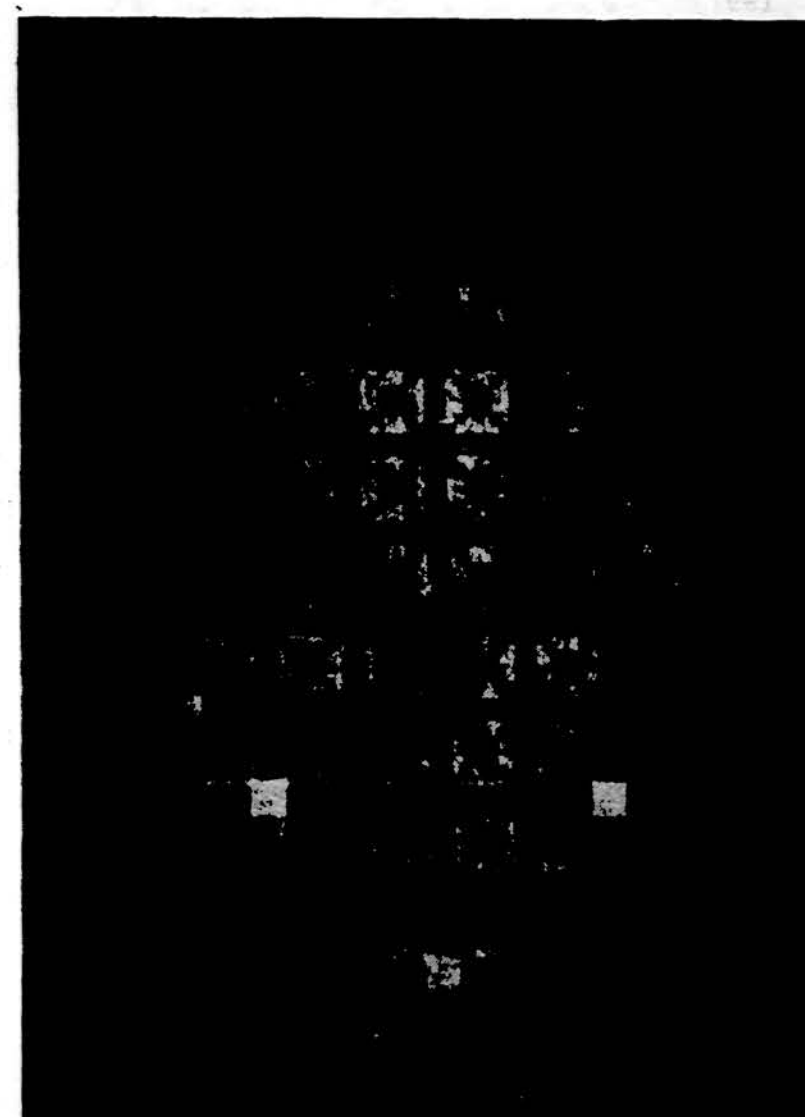
Eilėraštis kaip kasdienybės ritualas. Instinktyviai jauti, kad priešintis ženklams, užpildantiems tuštumą, įmanoma savo kūnu, savo tyla ir savo mirtimi; žaliai išdažytomis vėliavėlėmis, ant kurių plevėsuoja svetimų kalbų žodžiai, besikartojančiais sapnais, nelaimingoms vaikystės prisiminimais, ateities nostalgija. Kad ir kaip vietinis ir ribotas būtų šis pasipriešinimo malonumas, kuriamas ką tik minėtų išgyvenimų, jis tiesia pradžią naujam kasdienybės tautiškumui. Pasipriešinimas yra ir aistra vartoti eilėraštį. Šitaip eilėraščio idėja taip pat tampa dar vienu ženklu, kuris ženklinas asmens atsidavimą vartojimo diktatūrai. Įsivaizduokime: tylinčioji dauguma, kurios kūnuose įrašytos visos kosmopolitinės šios planetos ligos, peržengia save ir atsivertia eilėraštį (galbūt viena-kart per penktą metų). Atsivertia. Vartoja. Prisimena. Savo vaikystės žaidimas, kurių neįmanoma nutrinti; sukrūvintus kelius, melsvą rando atspindį, kuriame įvelgi savo neaiškumą paženklinatą ateitį. Tylinčioji dauguma trokšta sugrįžti, nori sustoti nors akimirkai, nori sukurti reikšmę savo bereikšmiškumui; galiausiai nori priešintis sau: savo cinizmui, skubai, užmarščiui. Eilėraštis ne tik padeda užmiršti, bet ir prisiminti. Eilėraštis, kaip kažko, ko galbūt nebuvo ar neturėjo būti, ženkliniojas.

Gal tik sekundei šioje mano utopijoje eilėraštis pasidaro tuo melsvu randu, į kurį įsirežė mūsų kūnų prisiminimai ir nuotykių, mūsų kūnų spuočiai ir vargai, mūsų kūnų alkis ir geismas. Eilėraštis lyg privilegija kurti utopinį solidarumą su išsiderinusi savi: eilėraštis lyg privilegija konstruoti įsivaizduojamą tylinčiųjų bendruomenę.

PRADĖTAS LEISTI GRAIKŲ LAIKRAŠTIS

Pasirodė dar vienas naujas laikraštis „Patrida“. Jį pradėjo leisti Lietuvos graikų draugija. Kreipdamasi į skaitytojus, redakcija pažymi, kad graikai savo laiką buvo priversti palikti šiltąjį Krymą ir Kaukazą, buvo tremiami ir persekiojami. Kai mažai kur pagal Stalino įstatymus graikus priėmė, juos priglaudė Lietuva. Dabar čia, kaip rašoma laikraštyje, gimsta jau antroji graikų karta, kuri jaučiasi puikiai.

„Patrida“ išėina rusų kalba ir bus platinamas ne tik Lietuvoje, bet ir Latvijoje, Estijoje, Švedijoje, Graikijoje, Rusijoje bei kitose šalyse.



Vanda Balukienė

164
Aliejus, 67" x 50"

Vanda Balukienė Indianos dailininkų parodoje

Vienuoliktoji Indianos dailininkų asociacijos paroda buvo atidaryta šių metų balandžio 14 dieną John C. Blank Center for the Arts, 312 East Eighth Street, Michigan City, Indiana 46360. Šiai parodai atrinkti kūrinius buvo pakviestas „juror“ iš Čikagos Christopher D. Kamyzew, Society of Arts in Chicago vykdomasis direktorius, taip pat muziejaus kuratorius ir meno konsultantas.

Dailininkai pristatė kūrinius iš 15 Indianos apskrity (counties). Paroda apima dešimt įvairių meno kategorijų. Šiai metinei parodai yra skirta 7,000 dolerių premija. Į šią parodą buvo atrinktas ir dailininkės Vandos Balukienės aliejinis paveikslas. Parodą galima lankyti iki šių metų gegužės 14 dienos.

Kasdienybės plovimas

RŪTA BUDRYTĖ

Alvydas Pakarklis, kurio darbus nuo balandžio 12 dienos galime išvysti Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, parodos buklete rašo: „Kas yra menas? Mažai kas žino, galbūt tai skalbimo priemonė pilkai kasdienybei apmazgoti...“ Ką gi, pridėčiau, — ir ta, jau švaria nuo smulkaus purvelio, kasdienybė mėgautis. Nes regis, jog autorius džiaugiasi savo gyvenimu, nekvaršindamas galvos menkomis problemomis. Anei globaliniais klausimais. Bet — pyragas sudėtas iš trupinių. Alvydas jaučia šmaikštų švelnumą paprastiems malonumams, jį supantiems žmonėms,

gyvūnams, daiktams. Žodžiu, meilė artimui bei nuosaikus hedonizmas atrodo beesą jo credo.

Lietuviškoji panteistinė (anot autoriteto) pasaulėjauta Pakarklio lipdiniuose reiškiasi dūslum ir sodriom gimtojo žemėvaizdžio spalvomis (nors Čikagos pavasariai irgi ne kitokio kolorito) bei išskirtiniu dėmesiu gyvūnijai: gaidžiai, šunys, katina su šuniu, ir be jų, gyvuliukai iš gretino zoologijos sodo, — suarklėjęs šauklys, sužuvęjusi Jūratė, net močiutė, ir ta — katėmis aplipus. Ypač žavi formos ir turinio tarsi nesutapimas — jo personažai kresni, bet lakūs! Jei perfrazuoti Aurelijaus Martinaičio: „skraido avelės ir karvutės žalos“, išeitų: „aklando jaučiai nerangūs, begemotai stambūs“. Stambiau launiai gūvūs šokėjai. Net prezidento šeima angelų sparnais plevėna.

Nūdien praėjusių šimtmečių ginčą (menas ar amatas?) keramikai dažnai sprendžia kraštutiniškai: pasuka į elitinio meno pusę arba apsiriboja utilitarija. Alvydas renkasi aukso vidurį. Kiekvienas jo darbas turi konkretų paskirtį: žvakidės, bokalai, lėkštės, židinio papuošimai, etc. Tačiau ir kiekvienas jų galėtų būti paveiklu ar skulptūra, taigi meno kūriniu, kurio raiškos stoka neapkalinti.

Pabaigai, grįždama prie faunos, norėčiau pacituoti porą mano mėgtamo poeto Vlado Šimkaus poemėlių, kuriuos prisiminiau, besidairydama parodoje:

Briedžiai, kiškiai, ėriukėliai
per dienas man guodžia sielą
šokimu.
Neišmoka tik žmogeliai
taip gyventi, kaip žvėreliai,
nors pasiuk.



Alvydas Pakarklis, 1996 m. aliejinis paveikslas.



Alvydas Pakarklis. Vičiukas ruošiamas kepti



„Šaltoka“



Dantų valymas



Alvydas Pakarklis

Jautis



„Sparnuočiai“